

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

EMEK PARTİSİ VE ŞENOL- TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:39434/98)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

31 MAYIS 2005

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

© T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2005. Bu gayriresmi özet çeviri Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı'na atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

İŞLEMLER

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 39434/98 başvuru no'lu davanın nedeni, Emek Partisi (EP) ve Türkiye Cumhuriyeti uyruklu Osman Nuri Şenol'ün (Başvuranlar), 11 Ağustos 1997 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin (AİHS) eski 25. maddesi gereğince Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) yaptıkları başvurudur.

Başvuranlar İstanbul Barosu avukatlarından K.T. Sürek tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

Birinci başvuran EP, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan siyasi bir partidir. İkinci başvuran, Osman Nuri Şenol olayların geçtiği dönemde bu siyasi partinin başkanı idi.

EP, 25 Mart 1996 tarihinde kurulmuş, ardından parti tüzüğü ve programına ilişkin bilgiler İçişleri Bakanlığı'na verilmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, 22 Mayıs 1996 tarihinde, Anayasa Mahkemesi'ne EP'nin kapatılması yönünde talepte bulunmuştur. Cumhuriyet Başsavcısı, iddianamesinde partiyi, Anayasa'yı ve Siyasi Partiler Kanunu'nu ihlal etme suçuyla itham etmiştir. Cumhuriyet Başsavcısı'na göre, EP tüzüğünün içeriği ve hedefleri, toprak bütünlüğünü, milli birliği ve devletin resmi dilini ihlal etmektedir.

Başvuran Parti'nin avukatı, 24 Haziran 1996 tarihinde, yazılı ön savunmalarını sunmuştur. Avukat, Cumhuriyet Başsavcısı'nın iddianamesinde, bir yandan milli birliğin korunması amacıyla Türk dilinin eğitimde ve kültürel faaliyetlerde kullanılan tek dil olmasını savunarak, Türkiye'deki gerçekleri görmezden geldiğini, diğer yandan EP'nin ise bu birliğe karşı azınlıkların oluşmasını hedeflediğini belirtmektedir. Avukat, azınlıklar gibi toplumsal oluşumların yapay olamayacağını ve siyasi söylemlerini dile getiren devlet adamları tarafından da kabul edilen tarihi olayların sözkonusu olduğunu hatırlatmıştır. Başvuran Parti'nin avukatı, kapatılma talebinin gerçek amacının, çalışanlara siyaset yapmayı yasaklamak olduğunu ve onları sadece birer seyirciye indirgemek isteğinin yattığı sonucuna varmıştır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı 27 Haziran 1996 tarihinde, esas hakkındaki görüşlerini sunmuştur.

Başvuran Parti de, 15 Ağustos 1996 tarihinde, esas hakkındaki savunmalarını sunmuştur. Parti'nin avukatı, özellikle AİHS'nin 10, 11, 17 ve 18. maddeleri ile beraber 1 No'lu Ek Protokol'ün 3. maddesine atıfta bulunmuştur.

Taraflar 7 Ekim 1996 tarihinde, Anayasa Mahkemesi önünde savunmalarını sözlü olarak sunmuşlardır.

Anayasa Mahkemesi, 14 Şubat 1997 tarihinde, Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. maddesi uyarınca, tüzük ve programı "devletin toprak bütünlüğünün yanısıra milli birliği ve

resmi dilini ihlal eden nitelikte” olduğu ve dolayısıyla sözüedilen Kanun’un 78 a) ve 81 a) ve b) maddelerini ihlal ettiği gerekçesiyle EP’nin kapatılması kararı vermiştir.

Anayasa Mahkemesi, verdiği kararda, ilk olarak etnik kökeni ne olursa olsun Türk topraklarında yaşayan kişilerin, ortak kültürleri aracılığıyla birlik oluşturduğuna dair anayasal ilkeleri hatırlatmaktadır. Anayasa Mahkemesi’ne göre, bu kişilerin hepsi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıydı ve Türk milletini oluşturmaktaydı. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, Lozan Anlaşması’na göre, farklı bir dil veya etnik kökenin kendi başına, bir gruba azınlık niteliğini kazandırmaya yeterli olmadığını hatırlatmaktadır.

EP programının, toprak bütünlüğünü ve milli birliğini ihlal eden nitelikte sözler içerdiğine dair iddia hakkında, Anayasa Mahkemesi, kürt kökenli vatandaşların, Türkiye’nin her bölgesinde diğer Türk vatandaşlarla aynı haklara sahip olduklarını belirtmiştir. Aksini söylemek terörist örgütlerin eylemlerini haklı bulma anlamına gelecektir.

Anayasa Mahkemesi, “programın bütünlüğünü incelerken, ‘emperyalizm’, ‘kürt zulmü’, ‘Kürt ve Türk işçiler’, ‘devletin demokratikleşme şekli’ vs. gibi sözlerin anlamının açıkça anlaşıldığını” belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, EP programının önerilerinin, Kürtçe’nin gelişmesini ilerletme maskesi altında, Türkiye’nin milli birliğini ve toprak bütünlüğünü bozacak azınlıkları oluşturmayı hedeflediğine kanaat getirmektedir. Sonuç olarak, EP’ninkine benzer bölücülüğü ve Türk milletinin bölünmesini destekleyici hedefler, kabul edilemez. Dolayısıyla bu hedefler sözkonusu partinin kapatılmasını haklı göstermektedir.

Anayasa Mahkemesi’nin, EP’nin kapatılması yönünde verdiği karar, 2820 sayılı Kanun’un 107§1 maddesine uygun olarak parti mallarının satılıp Hazine’ye aktarılmasına *ipso jure* neden olmuştur.

Anayasa Mahkemesi’nin verdiği karar 26 Haziran 1998 tarihinde, Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Verilen bu kararlar, parti kurucularının ve yöneticilerinin başka bir siyasi oluşumda benzeri görevlerde bulunmaları yasaklanmıştır (Anayasa’nın 69. maddesi ve 2820 sayılı Kanun’un 95§1 maddesi).

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS’NİN 11. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, EP’nin kapatılmasının, AİHS’nin 11. maddesinin güvence altına aldığı dernek kurma özgürlüklerini ihlal ettiğini iddia etmektedirler.

AİHM, sözkonusu parti kapatmanın, AİHS’nin 11. maddesinin güvence altına aldığı başvuranların dernek kurma hakkına müdahale oluşturmasının taraflar arasında ihtilaf konusu olmadığını not etmektedir. Üstelik müdahalenin kanun tarafından öngörüldüğüne ve 11§2. madde bakımından toprak bütünlüğünün korunması gibi yasal amaç güttüğüne itiraz edilmemektedir (Bkz. *Sosyalist Türkiye Partisi (STP) ve diğerleri-Türkiye*, 12 Kasım 2003, no: 26482/95, § 27 ve 28). AİHM, bu değerlendirmeyi benimsemektedir. Buna karşın uyuşmazlık, bu müdahalenin “demokratik bir toplumda gerekli” olup olmadığı sorusuna dayanmaktadır.

Hükümet, bu noktada, toprak bütünlüğünü tehdit eden ve binlerce ölüme yol açan bir terörizm döneminde, siyasi parti yöneticilerinin, teröristlere destek veren beyanlarda

bulunmaktan, iddialarını dile getirmekten veya övgüler yağdırmaktan çekinmeleri gerektiğini savunmaktadır. Anayasa Mahkemesi tarafından dikkate alınan dava konusu sözlere atıfta bulunan Hükümet, bu koşullarda EP'nin kapatılmasının “demokratik toplumda gerekli” olduğuna ve kamu düzeninin korunması gibi zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevap verdiğine kanaat getirmektedir.

AİHM, EP'nin, daha faaliyetlerini başlatmadan kapatıldığını dolayısıyla, bu önlemin sadece EP'nin programına dayanarak alındığını not etmektedir. Ulusal mahkemeler gibi AİHM de dava konusu müdahalenin gerekliliğini değerlendirirken EP'nin programına dayanarak karar verecektir.

Bu davada uygulanacak içtihat, *Refah Partisi ve diğerleri-Türkiye* kararının (no: 41340/98, 41342/98, 41343/98 ve 41344/98, 2003-II) 86-89 ve 96-100 paragraflarında tanımlanmıştır. Özellikle AİHM'ye göre, bir siyasi parti ancak iki koşulda mevzuatın veya devletin yasal veya anayasal yapılarının değiştirilmesi yönünde kampanya yürütebilir: 1) bu amaçla kullanılan bütün yollar her bakımdan yasal ve demokratik olmalıdır; 2) önerilen değişikliğin kendisi, temel demokratik prensiplerle bağdaşmalıdır. Kaçınılmaz olarak buradan, sorumlularının şiddete başvurmayı teşvik eden veya demokrasinin bir veya birçok kuralına riayet etmeyen veya demokrasiyi yıkmayı amaçlayan ve de demokrasinin tanıdığı hak ve özgürlükleri tanımayan siyasi bir projeyi öneren siyasi partinin, bu gerekçelerden dolayı verilen yaptırımlara karşı AİHM'nin korunmasını ileri süremeyeceği sonucu ortaya çıkmaktadır (*Yazar ve diğerleri-Türkiye*, no: 22723/93, 22724/93 ve 22725/93, 2002-II, § 49, sözüedilen *Refah Partisi ve diğerleri*, § 98).

EP'nin demokrasi ilkelerine aykırı amaç güdüp gütmeyeceği sorusu konusunda, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, EP'yi, milli ve toprak bütünlüğünü yıkmak amacıyla Türk milletini bir yanda Türkler diğer yanda Kürtler olmak üzere ikiye ayırmaya çalışmakla suçlamıştır.

AİHM, EP'nin programının dava konusu bölümlerinin, işçi sınıfının Türkiye'de ve dünyada gelişmesi hakkındaki analizi ve Hükümet'in bölücü faaliyetlerle nasıl mücadele ettiği üzerine yapılan eleştiriyi içerdiğini saptamaktadır. AİHM, EP'nin savunduğu ilkelerin, ortaya konulduğu gibi, demokrasinin temel ilkelerine aykırı olmadığını kabul etmektedir.

EP'nin hedeflerinin, terör faaliyetlerini meşru göstermek amacıyla PKK tarafından öne sürülen hedeflerle benzerlik gösterdiğine dair Hükümet'in savı konusunda, AİHM, yukarıda belirtilen ilkelerin siyasi bir oluşum tarafından savunulmasının, terör eylemlerine verilen bir destek olarak algılanmasına indirgenildiği takdirde, bu konuya ilişkin sorunları demokratik tartışmalar çerçevesinde inceleme olasılığını azaltacağını ve de silahlı hareketlerin bu ilkelerin savunmasını tekeline almasına neden olacağını, bunun da, 11. maddenin amacına ve dayandığı demokratik ilkelerle ters düşeceğini hatırlatmaktadır (sözüedilen *Yazar ve diğerleri*, § 57).

EP'nin, ülkedeki demokratik rejimi tehlikeye sokacak nitelikte siyasi bir projesinin bulunmadığı ve/veya siyasi amaçlar için kuvvete başvurma çağrısının veya kanıtın bulunmadığı gözönüne alınırsa, sözkonusu partinin kapatılmasının, “zorunlu toplumsal bir ihtiyaca” cevap verdiği ve de “demokratik toplumda gerekli” olduğu makul olarak düşünülemez.

Dolayısıyla AİHM'nin 11. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 9, 10 VE 14. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar ayrıca, AİHS'nin 9, 10 ve 14. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmektedirler. AİHM, 11. madde alanında incelenen aynı olaylara ilişkin şikayetleri ayrıca incelemeye gerek olmadığına kanaat getirmektedir (Bkz. *Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP)-Türkiye*, no: 23885/94, § 49, 1999-VIII).

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuranlar, 15.000 Euro tutarında manevi zarara uğradıklarını iddia etmektedirler.

Hükümet bu iddialara itiraz etmektedir.

AİHM, EP'nin henüz faaliyetlerine başlamadan kapatılmasına karşın, (*a contrario*, 25 Mayıs 1998 tarihli *Sosyalist Parti ve diğerleri-Türkiye kararı*, 1998-III, § 67), kapatılmasının başvuranlarda ve diğer parti kurucuları ile üyelerinde (mutatis mutandis *Comingersoll S.A.-Portekiz*, no: 35382/97, 2000-IV) yoksunluk hissi uyandırdığı kanısındadır. AİHM, hakkaniyete uygun olarak başvuranlara istedikleri rakamın tümünü vermenin uygun olacağına kanaat getirmektedir.

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuranlar ayrıca, hiçbir kanıt sunmadan ulusal mahkemeler ve AİHM'de yapılan masraf ve harcamalar için 3.000 Euro talep etmektedirler.

Hükümet bu iddialara itiraz etmektedir.

AİHM, Strazburg organları önündeki usul işlemlerinin süresini ve karmaşıklığını gözönüne alarak, istenilen rakamın tümünü başvuranlara ödemenin uygun olacağına kanaat getirmektedir.

C. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERDEN DOLAYI MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

1. AİHS'nin 11. maddesinin *ihlal edildiğine*;
2. AİHS'nin 9 ve 10. maddeleri ile birlikte 14. maddeye göre yapılan diğer şikayetleri incelemeye *gerek olmadığına*;

3. a) Bu kararın, AİHS'nin 44§2 maddesine göre kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet'in;
- i. manevi tazminat için 15.000 Euro (on beş bin Euro)
 - ii. masraf ve harcamalar için 3.000 Euro (üç bin Euro)
 - iii. miktara yansıtılabilecek KDV ve pul, harç ve masraflarla birlikte başvurulara *ödemesine*;
- b) Belirtilen süre bitiminden ödemenin yapıldığı tarihe kadar geçen süre için, yukarıda belirtilen tutara, Avrupa Merkez Bankası'nın kredi faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle gecikme faizi *uygulanmasına*;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve 31 Mayıs 2005 tarihinde, İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.